

MIROSLAV ČESAL

Čs. loutkář
1. 1969

M.
**KANNOVÁ:
ZAKLETÝ
KAČER**

Režie J. Jaroš, výprava
V. Kábrt, hudba J. Ha-
nousek

Desetileté jubileum zastihlo ~~Krajské divadlo loutek~~ v Ostravě v neobyčejně šťastné konstelaci — bylo to přesně půl roku poté, co odjíždělo z brněnského festivalu ověšeno gloriolou nejmúspěšnější inscenace. A tento očekávaný úspěch jeho Krásy Nevidané způsobil, že téže o hereckém divadle, či chcete-li divadle herců, zprvu ražená velmi nasměle kritikou, se brzy ujala, a když slavilo své desetiletí malým „festiválkem“ a seminářem na téma Herec v profesionálním loutkovém divadle, sjelo se na tento podnik přes stovku lidí, což je počet jistě úctyhodný. Ba co víc, přijeli sem za dobrým divadlem a nikoliv na běžný festival. Což je ještě víc! A neodjížděli příliš zklamáni — což bude pravděpodobně nejvíc.

■
Pokusme se z kritik, útržkovitých znalostí i vlastního hodnocení KDL sestavit alespoň v základních rysech přibližný obraz desetiletého vývoje, vysledovat styl divadla

◀ 10 let

i profily jednotlivých tvůrců. Je to práce dost riskantní, neboť není fundována důkladným materiálem a musí být nutně subjektivně laděna. Ale máme vůči Ostravě dluh a tento dluh je nutné alespoň nějak splatit.

Kdybychom sáhli až hluboko do prehistorie, do roku 1953—54, nalezneme tu dvě svědectví — jakýsi programový článek Ladislava Buše (viz ČSL roč. IV., str. 19 — Víťame Krajské divadlo loutek v Ostravě) a informaci V. Cinybulka (ČSL roč. IV., str. 269 — Mezi ostravskými loutkáři profesionály). Prvé je typickým svědkem své doby se vši její nereálnou velkorysostí — tak se tam dočteme, že od 1. 1. 1954 se počítá se třicetičlenným souborem, schopným hrát nejen v Ostravě, ale i na zájezdech, divadlo má být umístěno v pionýrském domě, jehož výstavba má být dokončena v roce 1955, má hrát pro dospělé atd. Daleko reálnější je už článek V. Cinybulka, který mluví o dvanáctičlenném souboru hereckém a celkem 23 členech divadla a o potížích, které přináší profesionální praxe v nevyhovujících podmínkách.

A to je, myslím, základní vývojový rys ostravské scény — v mnohém příliš shodný s obdobnou situací téměř všech divadel v době jejich pionýrských začátků — zoufalý boj s nevyhovujícími podmínkami jak nemovitými, tak provozními i kádrovými. Zkrátka boj za profesionalizaci. A v Ostravě ten boj nebyl nijak lehký, vždyť hráli v divadle bývalé ochotnické scény — a hrají dodnes, navíc pak s lidmi, kteří přešli z ochotnické praxe a byli jí přirozeně zatíženi.

Výraznější změna nastává v roce 1956, kdy se poprvé v tomto divadle objevuje J. Jaroš jako režisér, první režisér-

O loutkovém divadle, hraném dětmi

H. BUDÍNSKÁ

V LETOŠNÍM ROCE BYCHOM CHTĚLI VĚNOVAT ZVÝŠENOU POZORNOST ESTETICKÉ VÝCHOVĚ DĚTI POMOCÍ LOUTKOVÉHO DIVADLA, VÝCHOVĚ VE SPRÁVNÉM A SOUČASNÉM SLOVA SMYSLU. PROTO JSME SE OBRÁTILI NA HANU BUDÍNSKOU, KTERÁ PŘÁVĚ NA TOMTO POLI LOUTKÁŘSKÉ ČINNOSTI MÁ VYNIKAJÍCÍ VÝSLEDKY, ABY NÁM NAPSALA SVOJE ZKUŠENOSTI V PRÁCI S DĚTI. PROTOŽE ÚVOD JEJÍHO SERIÁLU MÁ ZÁSADNÍ VÝZNAM, KLADEME HO ÚMYSLNĚ DO ČELA NAŠEHO ČASOPISU. REDAKCE

Loutkové divadlo hrané dětmi pro děti není u nás již několik let ojedinělým zjevem a v současné době se nenajde snad už nikdo, kdo by o potřebnosti této práce pochyboval. Všichni si uvědomujeme, jak je důležité právě dnes začínat s výchovou nových loutkářů již v naší nejmladší generaci. Zkušenosti z této práce je však málo. Mnozí v ní vidí jen způsob, jak doplnit amatérské loutkářské soubory novými mladými loutkáři.

Tím velmi zužují možnosti, které nám práce s dětmi a mládeží v loutkovém divadle poskytuje, možnosti, které jsou právě v celkovém výchovném působení na mladé lidi pomocí aktivní, tvořivé činnosti v loutkovém divadle. Existuje mnoho druhů zájmové činnosti dětí, mnoho zájmových kroužků na školách, v Domech pionýrů a mládeže i v závodních klubech, ale málokde máme příležitost tak šťastného spojení estetické, polytechnické i morální výchovy, tak komplexního působení na výchovu všestranně rozvinutého člověka s tvůrčím přístupem k práci, jako právě v loutkovém divadle. Téměř všechny ostatní druhy zájmové činnosti v mimoškolní výchově jsou zaměřeny velmi užze a specializovaně jen k jednomu oboru: pěvecký, taneční, výtvarný, recitační, hudební, sochařský kroužek, různé druhy technických kroužků apod. V loutkovém divadle máme prakticky všechny tyto složky pohromadě, každá z nich pomáhá vytvářet loutkové představení. *Děti zde mají možnost aktivně a tvůrčím způsobem zasahovat hned do několika oborů estetické výchovy a vedoucí může využít této práce k tomu, aby se naučily rozumět a chápat umění vůbec, aby se jim stalo nezbytnou životní potřebou — krátce: výchova k umění zde má své velké možnosti. Protože se tu jedná o kolektivní práci mnoha lidí, na sobě navzájem závislých, můžeme zde v plné míře hovořit také o možnostech morální výchovy členů loutkářského kroužku nebo souboru.*

Tedy: loutkové divadlo ne jako cíl, ale jako prostředek. Jako prostředek k všestranné výchově dětí a mladých lidí, v první řadě k výchově k tvořivé činnosti a tvůrčímu přístupu k práci vůbec.

Mnozí z loutkářů, kteří pracují s dětmi, si ještě tuto skutečnost plně neuvědomili a nepochopili její význam. Chápu ji naopak jako určité dezertérství od takového loutkového divadla, na jaké oni byli zvyklí, jako útěk od jejich staré známé klasické loutkařiny a nevidí, že se právě uskutečňováním těchto zásad může dostat loutkové divadlo mnohem více možností a společenské platnosti, než kdy dříve mělo a mohlo mít. A to platí nejen pro loutkové divadlo hrané dětmi, ale pro celé amatérské loutkové divadlo. Nové společenské podmínky si nutně vyžadují i nové formy práce. Amatérské loutkové divadlo dnes nemá a ani nemůže být konkurentem divadlům profesionálním, nemůže soutěžit s televizí a filmem v jedné linii. Nemá pro to ani kádrové, ani materiální, ani časové podmínky a nikdy je takové, jako zmíněné instituce, mít nebude, protože pak by přestalo být amatérským divadlem lidové tvořivosti v pravém slova smyslu. *Až si amatérští loutkáři uvědomí, že jediným cílem jejich práce není jako u profesionálů jen představení a jeho výchovné působení na diváka, ale hlavně výchova k tvůrčí činnosti lidí v loutkovém divadle a jejich plné využití uvnitř souboru, pak přestane také stálá řevnivost mezi amatéry a profesionály (i touha napodobovat styl práce profesionálů), protože bude jasné, že každý z nich má úplně jiné poslání a tudíž si nemohou ani nijak konkurovat, ani se navzájem ve své činnosti omezovat.*

Jestliže tento zásadní rozdíl všichni loutkáři lidové tvořivosti brzo nepochopí, pak budeme ještě dlouho mluvit o stagnaci amatérského loutkářství u nás a nakonec samo od sebe zhyne na úbytě. A naopak: podaří-li se nám o správnosti a nutnosti tohoto nového pojetí práce přesvědčit nejen všechny vedoucí loutkářských souborů a kroužků, ale i širou veřejnost, bude pak na práci v loutkovém divadle pohlížet s mnohem větším uznáním, přikládat jí větší důležitost v naší společnosti než dosud a víc ji podporovat. Přestane ji vidět jen jako okrajovou záležitost několika nadšených loutkářů, kteří si hrají loutkové divadlo, a začnou ji konečně chápat jako významnou složku komunistické výchovy lidí. *Dosavadní nářky na nepochopení významu amatérského loutkářství v očích širší veřejnosti nejsou a nikdy nebudou samy o sobě nic platné — jeho velký význam je nutně dokázat na konkrétních výsledcích práce.*

Začít můžeme právě u těch nejmladších — u dětí a mládeže, u kterých je všestranná výchova k chápání umění a k tvořivé práci velmi důležitá a přináší pomocí loutkového divadla dobré výsledky.

Chtěla bych ukázat na svých vlastních zkušenostech z desetileté práce s dětmi a mládeží v loutkovém divadle, jak se o uskutečňování zásad, o kterých jsem zde psala, snažíme v praxi u nás v loutkářských souborech a kroužcích Domu pionýrů a mládeže Julia Fučíka v Praze.

(Pokračování)

ČESKOSLOVENSKÝ
LOUTKÁŘ

ČÍSLO 1

ROČNÍK XIV

© NAKLADATELSTVÍ

ORBIS n. p., 1964

Kanovod, Janot, Fabřický
Výstřižková služba
při Pražské informační službě
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

Nová Svoboda, Ostrava

- 7 V 1962

Ostrava
9

Zamyšlení nad loutkami

Premiérové obecenstvo je nastrojeno a zásobené bombóny. Zvědavé a hlučné. Snobství se tu ještě neuchytilo ani kořínkem, diváci ani vlastně netuší, že přišli na premiéru.

Za hromadného výdechu se pak otvírá první stránka pohádkové knížky. Loutková hra Marie Kannové. Zloutký kačer je spíše poeticky vyprávěná pohádka než dramatický útvar. Obsah je, jako u všech klasických pohádek, prostý. Zlá kněžna promění zlatníka, který pro ni nechtěl vytvořit šperky z ukračeného zlata, v kačera. Ze zakletí ho vysvobodí věrná a obětavá láska Verunka. Stejně jako v klasických pohádkách se děj třikrát opakuje a zvolna plyne ke konci v uzavřeném kruhu.

Režisér Jiří Jaroš spolu s výtvarníkem Václavem Kábrtem se poddali rytmu a náladě hry a umocnili její poetické kouzlo. Obrazy se objevují, prolínají, noří se ze tmy, a je to opravdu listování v knize s ožlulými ilustracemi. Jen poslední obraz, nakomponovaný do středu je-

viště, se zdá příliš statický a trochu nasládlý.

Kolektiv Krajského divadla loutek v Ostravě, který Zakletého kačera inscenoval, se záměnitě podařilo vystihnout rozdíl mezi „živými“, reálnými bytostmi a pohádkovým světem. Zatím co loutky Verunky, jejíž sester, kačera i kachniček mají realistickou barevnost i tvar, dalo by se říci i určitou robustnost živoucích tvorů, pohádkové bytosti jsou stylizované, laděné do jedné barvy a zcela odlehčené, nepodléhající zákonům zemské tíže.

Originálně jsou pojaty loutky zlé kněžny a jejich sluhů, objevují se v různých velikostech a v různém stupni zhmotnění. Novost v tom, že se podařilo vyvolat dojem hrůzy bez souběžného pocitu ošklivosti, jako tomu bylo u tradičních čarodějnic s ohryznými tvářemi.

Hudba Jiřího Hanouska výstižně a jako důležitá složka doplňuje představení. A dál už bychom museli jmenovat celý kolektiv Krajského divadla loutek, protože hlavní klad představení je v jeho stylové čistotě, ucelenosti a vyrovnanosti hereckých výkonů.

Na jedné straně jeviště se totiž divákovi objevuje volný tok poetických obrazů, ale vřadu dole a po stranách se žene neviditelně a neslyšně jiný děj. Nedá se mu říci jinak než velký „fojr“ a velká „juška“ – vý-

sledný prostý obraz je totiž technicky prostěrně složitý. Například jevištěm je postavena velká skleněná tabule, která umožňuje poetické proměny loutek, ale znesnadňuje vodičům přehled a vyžaduje přesnou, skutečně matematicky přesnou souhru.

Století techniky vtrhlo i do loutkového divadla světelnými a zvukovými kouzly, spoutalo i obohatilo výrazové prostředky, kolektiv hereců se přizpůsobil technice, ale nedal se jí přemoci. Podařilo se jí ukrýt nepopolaným očím stejně dokonale jako třeba dráty elektrického vedení rozsvěcující lustr.

Ano, skoro jsme zapomněli na naše obecenstvo. Děvčátka a chlapci ani nedutají. Pohádka je zaujala. Snad jí docela nerozumějí, ale poezie se přece nevnímá především rozumem.

Krajské divadlo loutek hledá svou vlastní cestu v divadelním umění téměř deset let. Pohádka Zakletý kačer je další, dožalsta správně a potřebně představení, i když neodpovídá zájmům úzce pedagogickým. Existuje však mnoho různých způsobů, jak naučit vyvíjející se člověka číst si zuby, umět ruce, poslouchat rodiče, papat mrkvičku nebo si uklízet ponožky. Podstatné méně prostředků však máme k tomu, abychom u dítěte probudili vážný cit, potřebu nezlištěného přátelství a hluboké lásky, citové vytrvalosti a poezie. A je prospěšné, že právě toto divadlo, jehož náustěva je, při malém počtu premiér, pro děti sváteční záležitostí, ponechává tzv. pedagogické hry třeba maňáskům v mateřských školách a jinde a zaměřuje se stále intenzivněji, v poetických koncertech, jakým bezesporu i Jarošovo představení je, převážně na citovou výchovu dítěte.

JITŘKA KOLÁŘOVÁ

Na snímku Fr. Krasla je hrdina pohádky Zakletý kačer s dívenkou Verunkou.

Výstřižková služba
při Pražské informační službě
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Nová Svoboda, Ostrava

23 X 1962

ze dne

• ~~KRAJSKÉ DIVADLO LOUTEK~~
připravuje pro příští období opět
nová setkání se soubory lidové
umělecké tvorivosti. V sobotu 20.
října pro ně zahrálo inscenaci
Matvějevových Kouzelných galoší
pro listopad připravuje předsta-
vení hry V. Korostyleva Opice a
piráti a v prosinci premiéru hry
E. Kannové Zakletý kačer. Sou-
částí těchto setkání jsou besedy
a výměna zkušeností.

Výstřižková služba
Pražské informační služby
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Mladá fronta, Ostrava

11 X 1962

• Pouze souborům LUT v Severomorav-
ském Kraji je věnována inscenace Mět-
vějevovy »Kouzelné galoše« v sobotu 20.
října v 18.30 hodin v krajském Divadle
loutek v Ostravě. Členové divadla chtějí
uskutečnit pro soubory LUT letos ještě
dvě další představení a to 17. listopadu,
kdy je na repertoáru hra V. Korostyleva
»Opice a piráti« a v prosinci slavnostní
premiéru hry E. Kannové »Zakletý kačer«.

Výstřižková služba
při Pražské informační službě
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

OSTRAVSKÝ
KULTURNÍ ZPRAVODAJ

23 · 62

V DIVADLE LOUTEK mají v sou-
časné době plně ruce práce s hlav-
ní inscenací letošní sezóny. Bude
to pohádka polské autorky E. Kan-
nové v úpravě Jiřího Jaroše »Za-
kletý kačer«. Prozatím se přípra-
vují kulisy, rekvizity, návrhy na
loutky, zkouší se. Premiéra má být
v prosinci.

Ředitelka divadla Šárka Babra-
jová o této nové připravované in-
scenaci řekla: »Pokoušíme se in-
scenovat zcela nově – tak, aby
děti byly příběhem zaujaty a oča-
rovány. Je to ovšem neobyčejně
náročné na všechny složky divadla
a hlavně pro herce. Budeme rádi,
když se nám představení podaří
a bude se dětem líbit. Rádi by-
chom se pak s touto inscenací
zúčastnili Celostátního loutkového
festivalu v Liberci«.